

2. Bulgakova S.O., Baranovs`kyj O.I., Kucher G.V. Byudzhetna sy`stema Ukrayiny` ta Yevrosoyuzu [Budget system of Ukraine and the European Union] : monografiya ; M-vo osvity` i nauky` Ukrayiny` ; za zag. red. A.A. Mazaraki. – K. : Ky`yiv. nacz. torg.-ekon. un-t, 2009. – 409 c. – Bibliogr.: s. 404-409.
3. Bjudzhetnyj kodeks Ukrai`ny [Budget Code of Ukraine] (2010). Vidomosti Verhovnoi` Rady Ukrai`ny (VVR), 50-51. : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. (last access: 01.02.2017).
4. Zapatrina I.V., Lebeda T.B. Byudzhetna polity`ka sty`mulyuvannya ekonomichnogo zrostannya ta mexanizmy` yi`y realizaciyi [Budget policy to stimulate economic growth and mechanisms for its implementation] // Finansy` Ukrayiny`. – 2006. – No 4. – S. 38–45. – Bibliogr.: 7 nazv.
5. Konceptiya zastosuvannya programno-cil`ovogo metodu v byudzhetnomu procesi [The concept of application of the program-target method in the budget process], sxvalena rozporядzhennyam Kabinetu Ministriv Ukrayiny` vid 14 veres. 2002 r. No 538-r. : <http://www.nau.kiev.ua>. (data zvernennya: 02.10.2017).
6. Ly`syak L.V. Vprovadzheniya programno-cil`ovogo metodu planuvannya vy`datkiv miscevy`x byudzhetiv v Ukrayini [Implementation of the program-target method of planning of expenditures of local budgets in Ukraine] // Formuvannya ry`nkovoyi ekonomiky` v Ukrayini. – 2013. – Vy`p. 29. – Ch.2. – S. 3-9. – Bibliogr.: 14 nazv.
7. Myarkovs`kyj A.I., Chugunov I.Ya. Byudzhetna polity`ka yak skladova social`no-ekonomichnogo rozvy`tku krayiny` [Budget policy as a component of socio-economic development of the country] // Visn. Ky`yiv. nacz. torg.-ekon un-tu. – 2010. – No 5. – S. 5–15. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2010_5_2. - Data zvernennya: 01.10.2017.
8. Ogon` Cz. G. Programno-cil`ovyj metod ta efekty`vnist` byudzhetny`x program [The program-target method and efficiency of budget programs] // Finansy` Ukrayiny`. – 2009. – No 7. – S. 20–29. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2009_7_3. - Data zvernennya: 03.10.2017.
9. Osnovni napryamky` byudzhetnoyi polity`ky` na 2018-2020 roky` [The main directions of budget policy for 2018-2020 years]. : <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files>. (data zvernennya 03.10.2017).
10. Fedosov V.M. Byudzhetnyj menedzhment [Budget Management] : pidruch. / Min-vo osvity` i nauky` Ukrayiny`, KNEU ; red. V.M. Fedosov. – K. : KNEU, 2004. – 864 s. – Bibliogr.: s. 855-863.
11. Xven` A.Yu. Vy`kory`stannya dosvidu byudzhetnogo menedzhmentu Yevropejs`kogo Soyuzu dlya Ukrayiny` [Using the experience of European Union budget management for Ukraine]. : <http://libfor.com/index.php?newsid=1859>. - Data zvernennya: 03.10.2017.
12. Chugunov I.Ya., Bry`zhan K.V. Byudzhetna polity`ka v umovax transformaciyi ekonomiky` [Budget policy in the context of transforming the economy] // Ekonomichnyj visny`k universy`tetu. – 2017. – Vy`pusk 32/1. – S. 241-251. Bibliogr.: 10 nazv.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Перчук Оксана Володимирівна, старший викладач кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна, 08401
e-mail: oksi011279@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Перчук Оксана Владимировна, старший преподаватель кафедры учета и налогообложения ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401
e-mail: oksi011279@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Perchuk Oksana Vladimirovna, senior lecturer of the Department of Accounting and Taxation Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
Sukhomlynsky Str., 30, Pereyaslav-Khmelnysky, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: oksi011279@gmail.com

УДК 346.9

DOI: 10.24411/2306–546X-2017-00004

ОБІЗНАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Почтарьов С.О.

Предмет дослідження – фінансова обізнаність населення України.

Метою даної роботи є виділення основних причин низького рівня фінансової обізнаності серед більшості населення України та розробка стратегічних напрямків подолання проблеми.

Завдання дослідження: дослідити причини низького рівня фінансової обізнаності населення України; проаналізувати сучасний стан фінансового законодавства України; розробити стратегічні напрямки подолання низького рівня фінансової обізнаності населення на сучасному етапі.

Результати роботи. Дана стаття розкриває сутність поняття та значення фінансової обізнаності, грамотності та освіченості населення в умовах сучасного фінансового законодавства. Також в ході дослідження було узагальнено результати аналізу рівня фінансової обізнаності населення та встановлено, що рівень обізнаності населення із фінансовим правом, на сьогоднішній день, залишає сподіватися кращого. В ході роботи окреслено стратегічні напрями підвищення рівня фінансової обізнаності пересічного громадянина та значення фінансової грамотності населення як для особистого матеріального благополуччя громадян, так і для держави цілому.

Ключові слова: фінансова обізнаність, фінансова грамотність, фінансова освіченість, фінансові послуги, фінансове право, споживач фінансових послуг.

ОСВЕДОМЛЁННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ В СФЕРЕ ФИНАНСОВОГО ПРАВА

Почтарёв С.А.

Предмет исследования – финансовая осведомленность населения Украины.

Целью данной работы является выделение основных причин низкого уровня финансовой осведомленности среди большинства населения Украины и разработка стратегических направлений преодоления проблемы.

Задачи исследования: исследовать причины низкого уровня финансовой осведомленности населения Украины.

Результаты работы. Данная статья раскрывает сущность понятия и значение финансовой осведомлённости, грамотности и образованности населения в условиях современного финансового законодательства. Также в ходе исследования были обобщены результаты анализа уровня финансовой грамотности населения и установлено, что уровень осведомлённости населения с финансовым правом, на сегодняшний день, оставляет надеяться на лучшее. В ходе работы намечены стратегические направления повышения уровня финансовой осведомлённости обычного гражданина и значение финансовой грамотности населения как для личного материального благополучия граждан, так и для государства в целом.

Ключевые слова: финансовая осведомлённость, финансовая грамотность, финансовая образованность, финансовые услуги, финансовое право, потребитель финансовых услуг.

DIVERSITY OF THE POPULATION IN THE FIELD OF FINANCIAL LAW

Pochtarov S.O.

This article reveals the essence of the concept and meaning of financial awareness, literacy and education in the conditions of modern financial legislation. Also, the study summarized the results of the analysis of the level of financial awareness of the population and found that the level of awareness of the population with financial law, to date, leaves much to be hoped for. In the course of work the strategic directions of raising the level of financial awareness of ordinary citizen and the importance of financial literacy of the population for both personal and material well-being of citizens and for the state as a whole are outlined.

Key words: financial awareness, financial literacy, financial education, financial services, financial law, consumer of financial services.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людського суспільства гостро постає проблема підвищення фінансової обізнаності населення. Вона є нагальною для забезпечення стабільності фінансового сектору. Фінансовий аспект присутній практично у всіх сферах життєдіяльності сучасного українського суспільства. Фінансова обізнаність надає можливість громадянам України керувати власним матеріальним благополуччям. Відсутність елементарних фінансових знань та навичок обмежує можливості людей щодо прийняття оптимальних рішень для забезпечення їх фінансової стабільності [2, с. 19]. Постійний розвиток, розширення спектру товарів та послуг вимагають від споживача регулярного оновлення своїх знань та навичок, щоб в умовах недосконалої законодавчої бази захистити свої права на ринку [3, с. 125].

Актуальність досліджуваної проблеми очевидна, адже ринок фінансових послуг в Україні динамічно розвивається, росте і кількість споживачів, фінансові послуги і продукти стають більш різноманітними і складними, а також поглиблюється інтеграція в світові ринки. Одночасно більшість населення України зазвичай не має достатньої інформації та знань і при виборі послуги не завжди раціонально оцінює рівень ризиків і свої майбутні фінансові зобов'язання та порівняти умови, що пропонуються різними компаніями на ринку фінансових послуг.

Питання підвищення фінансової обізнаності населення України, на жаль, не розкривалося належним чином у працях вітчизняних науковців. Проте наслідки фінансової кризи спричинили підвищену увагу до цього питання таких вчених, як С. Юрій, Н. Славянська, А. Незнамова, Б. Приходько, І. Сорокіна, Д. Радзішевська, В. Корнівська, Л. Зюман, Т. Смовженко та інші.

Різнманітні аспекти розвитку фінансової обізнаності населення досліджують такі зарубіжні вчені, як К. Кутер, О. Мітчелл, М. Овчінников, Л. Стахович, А. Столярова, К. Цвайгерт, Дж. Гольд, Ф. Вуд, Ф. Канн, Г. Берман, Дж. Фридланд, Р. Циммерманн, И. Шихат та інші. Кожен із науковців по-різному трактує поняття фінансової обізнаності, грамотності та освіченості.

Професор Т. Смовженко стверджує, що фінансова освіченість допомагає зрозуміти визначальні фінансові поняття та використовувати їх для прийняття рішень про доходи, витрати та заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі тощо.

Так, Т. Кізіма фінансову грамотність трактує як комплекс світоглядних позицій (установок), знань та навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень.

Предмет дослідження – фінансова обізнаність населення України.

Метою даної роботи є виділення основних причин низького рівня фінансової обізнаності серед більшості населення України та розробка стратегічних напрямків подолання проблеми.

Завдання дослідження:

- дослідити причини низького рівня фінансової обізнаності населення України;
- проаналізувати сучасний стан фінансового законодавства України;
- розробити стратегічні напрямки подолання низького рівня фінансової обізнаності населення на сучасному етапі.

Результати дослідження. Здійснюючи аналіз реалії фінансової обізнаності населення, необхідно зазначити, що ступінь поширення фінансових послуг в Україні залишається низьким, особливо порівняно з європейськими державами. Більшість громадян користуються лише базовими фінансовими послугами, серед яких:

- оплата комунальних платежів через банк (79 %);
- користування банківським рахунком та пластиковою картою (82 %);
- проведення платежів через термінали платіжних систем (53 %);
- користуються послугою переказу грошей через банк (92 %);
- обмін валюти (47 %) тощо.

Однак більшість населення України практично не користується так званими інвестиційними послугами, зокрема такими фінансовими інструментами, як акції, облігації або інвестування у наддержавні пенсійні чи інвестиційні фонди. Пересічний українець погано обізнаний у сфері фінансів, майже нічого не знає про власні права як споживача фінансових послуг, а також не довіряє фінансовим установам. Рівень довіри до фінансового сектору України є досить низьким. Приблизно 11 % респондентів роблять заощадження. Кожен третій споживач мав негативний досвід користування фінансовими послугами, а за рівнем проблемності до трійки лідерів увійшли споживчий кредит, банківська кредитна картка та банківський депозит. І незначний відсоток респондентів вважає, що у разі виникнення непорозуміння між споживачем та фінансовою установою, конфліктна ситуація буде вирішена на користь першого [2, с. 19-20]. Практика прийняття судових рішень у сфері надання фінансових послуг є непослідовною, оскільки існують факти винесення судами діаметрально протилежних рішень за аналогічними позовами [8, с. 59].

Крім того, варто зазначити, що 39% населення України не мають банківських рахунків, через що не можуть скористатися навіть базовими фінансовими послугами [6, с. 113].

Конституція України передбачає належну реалізацію функцій держави і органів місцевого самоврядування та фінансове забезпечення соціальних стандартів життя населення України, закріплених у Конституції України та інших нормативно-правових актах. Напрями фінансової діяльності втілюються у повсякденній діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування в межах компетенції, визначеної чинним законодавством. Визначальною умовою належного здійснення діяльності щодо забезпечення інтересів та потреб суспільства є її матеріальне (фінансове) забезпечення.

Фінансове право – сукупність нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері мобілізації (формування, утворення), розподілу (перерозподілу), використання і контролю централізованих та децентралізованих фондів коштів.

Джерелами фінансового права є законодавство, фінансові програми і плани діяльності законодавчої та виконавчої влади, дані економічної науки та інших правових наук, матеріали статистичних досліджень у галузі бюджетної, податкової та іншої фінансової злочинності, наслідки конкретних соціологічних досліджень [7, с. 42-46].

Фінансове право є регулятором суспільних (економічних) відносин і одним з факторів управління і забезпечення розвитку економіки, тому правові засоби, за допомогою яких вирішуються економічні завдання, мають важливе значення.

Фінансове право, як ніяка інша галузь права, мобільне. За один рік змінилася і оновилася редакція Бюджетного кодексу України. Прийнято Податковий кодекс України. Після ухвалення цих «могутніх» законодавчих актів майже кожного тижня в них вносяться зміни і доповнення. Тому проблема джерел фінансового права не вичерпується.

Кожний юрист знає, що приписи, вміщені в Конституції держави, є нормами прямої дії, вони і безпосередньо регулюють публічні фінансові відносини. Наприклад, ст. 67 Конституції встановлює обов'язок кожного громадянина сплачувати податки і збори у порядку і розмірах, установлених законом, тобто ця конституційна норма, по-перше, приписує кожному сплачувати податки і збори, по-друге, приписує щороку подавати декларації про свій майновий стан і доходи, отримані за минулий рік у порядку, встановленому законом. А ст. 74 Конституції України не допускає вирішення на референдумі питань щодо податків, бюджету та

амністий. Це свідчить про особливу важливість фінансових питань для держави. Крім того, ч. 2 ст. 92 Конституції визначено, що всі види фінансової діяльності встановлюються виключно законом [5, с. 306-308].

Як підтверджують зарубіжні дослідження, навіть в економічно розвинених країнах більшість населення має низький рівень фінансової обізнаності та часто завищує оцінку власних знань та навичок щодо продуктів/послуг споживчого кредитування. Переважно, споживачі у світі недостатньо підготовлені для того, щоб керувати власними фінансами та боргами [2, с. 19]. Хаотичність споживчої поведінки, перш за все, заснована на власній необізнаності, залежності від радянських стереотипів та надлишку неякісної рекламної інформації. З іншого боку, характерними є низька якість фінансових послуг та продуктів, відсутність дієвої бази захисту споживачів фінансових послуг та продуктів, особливо це стосується кредитних послуг. Банківська система доволі успішно користується низьким рівнем обізнаності пересічного споживача, що дає зелене світло на встановлення необгрунтовано високої вартості кредитних продуктів [3, с. 125].

Результати проведених в Україні соціологічних досліджень свідчать про низький рівень фінансової обізнаності та грамотності громадян, які змушені самостійно здобувати знання щодо фінансових установ та послуг, що ними надаються.

На ринках фінансових послуг в Україні сопстерігається низький рівень інформаційної прозорості. Переважна частина населення недостатньою мірою володіє базовими основами фінансових знань і загальною інформацією про свої права та обов'язки як споживачів фінансових послуг. Найменш обізнаними є соціально незахищені категорії населення, зокрема пенсіонери.

Населення не має доступу до інформаційних матеріалів про фінансові послуги, які містять достовірні відомості про зміст таких послуг, їх орієнтовну вартість, пов'язані з ними ризики та юридичні наслідки.

На даний час інформація щодо фінансових послуг пропонується переважно у вигляді різноманітних рекламних та інших подібних продуктів, контроль за об'єктивністю і достовірністю яких недостатній, а механізм спростування наведеної в них інформації відсутній.

Ділова практика установ, що надають фінансові послуги, не завжди базується на високих стандартах надання таких послуг.

В Україні недостатньо застосовуються такі механізми регулювання стандартів надання фінансових послуг, як добровільні кодекси (кодекси етики), що зумовлює зниження рівня довіри до фінансового сектору.

Допоміжна діяльність на ринках фінансових послуг, що пов'язана з інтересами фізичних осіб, також потребує вдосконалення, оскільки на сьогодні залишаються невирішеними на законодавчому рівні питання правового статусу та забезпечення діяльності колекторських агентств/установ із реструктуризації боргів і відступлення (відчуження) банками небанківським установам права вимоги за кредитами, наданими фізичним особам.

Також потребують удосконалення питання діяльності фінансових посередників як необхідного елемента інфраструктури ринків фінансових послуг.

В Україні зафіксовані факти надання фінансових послуг особами, що не мали на те законних підстав, при цьому наявний механізм виявлення фактів такої діяльності та її припинення є неефективним.

Законодавство про захист персональних даних, яке поширюється і на сферу надання фінансових послуг, забезпечує захист персональної інформації споживача.

Разом з тим нерегульованим є питання щодо передачі персональних даних споживачів фінансових послуг установам, які провадять допоміжну діяльність на ринках фінансових послуг, колекторським компаніям, а також дотримання такими компаніями вимог щодо таємниці приватного життя. Розв'язання зазначеної проблеми можливе в рамках нормативно-правового врегулювання такої діяльності.

Права споживача фінансових послуг у частині відмови від подальшого отримання послуги не є аналогічним правам споживача інших послуг. Так, для споживачів фінансових послуг, крім послуги кредитування, такого права не передбачено, а щодо зазначеної послуги його реалізація забезпечується неефективно.

Єдиною можливістю відмовитися від подальшого отримання фінансової послуги є дострокове припинення договору про надання такої послуги. При цьому споживач несе втрати, оскільки в разі відмови від послуги, надання якої передбачається протягом певного періоду, він, як правило, сплачує повну вартість такої послуги на момент відмови, що фактично є штрафною санкцією. Крім того, для фінансових установ усталеною практикою є формулювання правочинів про надання фінансових послуг у спосіб, який дає їм змогу змінювати формат надання послуг без згоди споживача та позбавляє його можливості достроково відмовитися від такого формату надання послуги без застосування штрафних санкцій.

Конкуренція на ринках фінансових послуг є недостатньою внаслідок відсутності гарантування справедливого ставлення до споживача, що призводить до маніпулювання на таких ринках [8, с. 59-60]

Яким чином уникнути проблем на фінансовій ниві за допомогою інструментів фінансового права? Важливим стратегічним напрямом забезпечення фінансової грамотності населення України має бути підвищення рівня знань і компетенції в галузі права та поінформованості про можливі правові наслідки отримання фінансових послуг. Нині доводить констатувати, що саме оцінка правового змісту документів, зокрема щодо взаємовідносин позичальника та кредитора, часто є предметом вирішення відповідних суперечок у суді. Таким чином, найістотніша прогалина в знаннях існує саме в питанні обізнаності споживачів фінансових послуг про правовий зміст договорів кредиту.

У цьому контексті на особливу увагу заслуговують проблеми недостатньої обізнаності споживачів фінансових послуг стосовно ефективного та доступного механізму врегулювання спорів між ними і фінансовими установами. Зокрема, це стосується інституту незалежного (громадського) фінансового омбудсмена, створення якого за німецькою моделлю (недержавного фінансового омбудсмена) на базі асоціацій чи об'єднань банків (досвід Німеччини) є найактуальнішим для України.

У цілому зазначена проблема полягає у відсутності в більшості населення правових знань щодо прав, обов'язків та наслідків отриманні фінансової послуги (споживчого або іпотечного кредиту, овердрафту за картковим рахунком тощо). Більшість споживачів фінансових послуг не бажає ретельно вивчати зміст договору, сподіваючись, що «їм пробачать їх незнання». Приймаючи будь-яке фінансове рішення, споживач фінансових послуг повинен чітко усвідомлювати його наслідки, розраховувати лише на реальні доходи з обов'язковим урахуванням можливості настання непередбачуваних обставин, за яких він буде спроможний обслуговувати свої зобов'язання перед фінансовими установами [4, с. 14].

Питаннями фінансової обізнаності, освіченості та грамотності населення займаються вже не одне десятиріччя. У європейських державах давно функціонує ціла система розвитку фінансової грамотності населення, діяльність якої заснована на концепції розвитку та шляхів її реалізації. За державні кошти, зокрема національних банків, здійснюється фінансування навчання фінансовій грамотності та видання спеціалізованої літератури. Активну участь у навчанні беруть професійні діячі фінансових ринків. Організуються і проводяться освітні семінари, конференції, конкурси та навчальні уроки очно та в режимі онлайн, реалізується величезна кількість освітніх програм. Основою фінансової грамотності населення стала система управління власними коштами та вміння приймати раціональні рішення. У європейських країнах 95% населення виступає інвесторами на фінансових ринках, а в Україні всього до 5% за умов стабільності економіки. Тобто розвиток фінансової грамотності населення у країнах Європи стимулюють державні заходи щодо удосконалення фінансової освіти та активізації системи популяризації фінансових послуг та продуктів та як саме грамотно ними скористатися в межах фінансового законодавства [3, с. 126].

Звичайно, проблема низької обізнаності населення у сфері фінансового права не є виключно українською. За даними соціологічних досліджень, у таких економічно розвинутих країнах, як США, Великобританія, Австралія тощо теж існують певні проблеми з підвищенням рівня фінансової грамотності громадян, проте там ці питання вирішують на державному рівні. Так, у цих країнах діють національні стратегії та економічно-правові програми підвищення фінансової грамотності населення, на реалізацію яких виділяють значні кошти з державного бюджету. Крім того, до програм фінансового просвітництва активно залучають приватні та громадські організації, а питання фінансової обізнаності включені в обов'язкові та факультативні освітні програми (табл. 1).

Таблиця 1. Програми фінансового просвітництва в різних країнах світу

Програма	Країна	Основні інструменти та заходи
Understanding money (розуміння грошей)	Австралія	- серія ігор Get Real (16-18 років); - програма розвитку кар'єри
Економічна та фінансова грамотність	Австрія	- екскурсія до музею грошей; - рух «євроавтобуса»
Забезпечення майбутнього	Голландія	- «пенсійні години» для студентів ВНЗ
My money week	Канада	- ігрові розвиваючі шоу «Фінансовий геній», «Інвестор»
Програма Національного банку	Польща	- мультимедійні презентації; - електронні навчальні курси; - освітній пакет для вчителів та батьків (підручники, сценарії знань, CD-R)
Фінанси для всіх	Франція	- глосарії, вікторини, кросворди, анаграми; - книжки для дітей та батьків; - форум для викладачів та батьків
Уроки для життя	США	- вказівки для викладачів з планами занять; - методика для батьків; - рольові ігри та кейси для дітей і дорослих

На даний час існує світова тенденція до посилення відповідальності за особисті фінанси та прийняття фінансових рішень споживачами фінансових послуг. Однак у зв'язку з підвищенням рівня ризиковості фінансових операцій споживачами виникає потреба у підвищення фінансової обізнаності відповідних товарів та послуг, адже світова спільнота усвідомлює значення освіченості громадян у контексті збереження фінансової стабільності країн. Уже понад 100 країн світу на державному рівні вирішують проблеми підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової освіти населення завдяки відповідним програмам та національним стратегіям. Це, зокрема, Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Естонія, Індонезія, Іспанія, Ізраїль, Італія, Казахстан, Канада, Німеччина, Нова Зеландія, ПАР, Польща, Республіка Корея, Румунія, Словаччина, США, Чехія, Японія та інші. Крім того, в США та Великобританії діють спеціальні

закони щодо фінансово-економічної обізнаності й освіти населення. При чому у більшості країн відповідальними за розроблення та реалізацію стратегій щодо фінансового просвітництва є державні установи (центральні банки), а програми підвищення фінансової обізнаності реалізуються за рахунок коштів держави та державних і громадських організацій, а не приватного сектору [1, с. 22-23].

З метою підвищення рівня фінансової грамотності та обізнаності населення, інформаційної прозорості і виконання вимог щодо розкриття інформації на ринках фінансових послуг необхідно вжити наступних заходів:

- внесення змін до актів законодавства в частині встановлення безумовної вимоги забезпечення дотримання прав споживачів на повну та достовірну інформацію щодо послуги, її повної ціни та складових такої вартості, пов'язаних з такою послугою ризиків і відповідальності, а також права споживача відмовитися від подальшого її отримання;

- удосконалення механізму здійснення контролю державними регуляторними органами за рекламою та наданням іншої публічної інформації, що розповсюджується фінансовими установами, з метою недопущення введення в оману споживачів та нав'язливого пропонування фінансових послуг, а також негайного спростування недостовірної інформації та інформації, що може завдати шкоди споживачам фінансових послуг;

- вивчення передового світового досвіду обов'язкового залучення представників служб фінансових уповноважених чи медіаторів до здійснення спроб урегулювання конфліктів, насамперед у випадках, що мають істотне значення для особи;

- забезпечення підвищення рівня фінансової грамотності всіх вікових груп та соціальних верств населення з урахуванням їх особливостей щодо сприйняття інформації та психологічної готовності до навчання;

- визначення кола осіб за професією чи родом занять, які сприятимуть підвищенню рівня фінансової грамотності населення, підготовка та проведення спеціальних просвітницьких акцій і програм;

- створення комплексної системи забезпечення доступу до фінансової освіти населення протягом усього життя, що сприятиме формуванню належних навичок фінансової поведінки та забезпечить отримання фінансових послуг на належному рівні;

- вивчення передового світового досвіду щодо механізмів забезпечення розроблення, постійної актуалізації та поширення інформаційних матеріалів для фізичних осіб із стислим та простим викладенням інформації про зміст фінансових послуг, основні ризики, права та обов'язки споживача, що виникають у результаті отримання такої послуги, орієнтовних/індикативних цін на них на ринку, переліку фінансових установ, що мають права надавати такі послуги;

- інвентаризація наявних навчальних програм на рівні початкової та основної школи у частині формування фінансових знань і навичок та приведення їх у відповідність з єдиним стандартом освіти на базі сучасних інформаційних технологій і методів освіти;

- використання передового світового досвіду щодо підготовки та виконання національної програми освіти споживачів фінансових послуг;

- запровадження до інваріантної частини програм основної та старшої школи навчального предмета «Фінансова грамотність», вивчення якого забезпечить ознайомлення школярів із сучасними фінансовими послугами та сприятиме формуванню в них належних практичних навичок отримання таких послуг для підвищення власного фінансового добробуту;

- запровадження добровільних освітніх програм для дорослого населення на базі наявних навчальних закладів переважно економічного профілю, на робочих місцях, а також у професійних та інших об'єднаннях, громадських організаціях з метою надання заінтересованим особам доступної та неупередженої інформації, що сприятиме прийняттю свідомих, економічно та фінансово обґрунтованих рішень;

- створення спеціальних електронних ресурсів та бібліотек з метою забезпечення доступу населення до необхідної інформації щодо фінансових установ та послуг;

- залучення теле- і радіокомпаній, операторів мобільного зв'язку і забезпечення висвітлення у засобах масової інформації програм фінансової просвіти;

- підтримання ініціатив громадськості щодо розроблення програм, виконання яких спрямоване на підвищення рівня фінансової грамотності та обізнаності споживачів фінансових послуг [8, 61-62].

Отже, водночас освіченого та фінансово грамотного споживача набагато складніше примусити до необдуманих дій. При цьому належний захист фінансових прав пересічного громадянина повинен сприяти усвідомленню всіх умов надання фінансових послуг, рішення про отримання яких він приймає, а також зниженню ризиків діяльності фінансових установ, поведінка яких на ринку є виваженою та економічно обґрунтованою. Підвищення рівня фінансової обізнаності громадян позитивно вплине на загальну економічну ситуацію в нашій державі, яка, в свою чергу, повинна забезпечити посилення норм до розкриття інформації для фінансових установ, підвищення рівня інформаційної прозорості, фінансової грамотності та обізнаності споживачів фінансових послуг і виконання вимог щодо розкриття інформації на ринках фінансових послуг, розширення можливостей пересічних громадян щодо отримання таких послуг з метою забезпечення можливості вільного та належного їх вибору в рамках чинного законодавства.

Список використаних джерел

1. Кізіма, Т. *Фінансова грамотність населення і фінансова поведінка домогосподарств: аспекти взаємовпливу* / Тетяна Кізіма, Олена Шаманська // *Світ фінансів*. - 2014. - Вип. 1. - С. 16-26.

2. Куриш Н., Куриш Д. Формування фінансової грамотності учнів – інвестиції у майбутнє економіки України / Н. Куриш, Д. Куриш // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 2 (17). Серія «Педагогіка». – 2016. – С. 19-22.

3. Кучерова Г. Ю. Шляхи розвитку фінансової культури населення / Г. Ю. Кучерова // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер.: Економіка і менеджмент. – 2013. - № 2. – С. 125-131.

4. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України / Б. Приходько // Вісник Національного банку України. – 2014. - № 2 216). – С. 11-16.

5. Фатхуддінова І. В. Конституція України - одне з основних джерел фінансового права // Фінансове право у XXI сторіччі: здобутки та перспективи. – Київ, 2011. – Ч. 2. – С. 306-308.

6. Філончук З. В. Проблеми впровадження фінансової грамотності в сучасній школі / З. В. Філончук // Таврійський вісник освіти. – 2015. - № 2 (50). – Частина II. – С. 112-117.

7. Фінансове право: підручник / за заг. редакцією О. М. Бандурки та О.П. Гетманець; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. – Х.: Екограф, 2015 – 500 с.

8. Шевчук О.Р. Ментух Н.Ф. Захист прав споживачів фінансових послуг: досвід України та Європейського союзу // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : юридичні науки. – 2016. –Випуск 1. – Том 2. – С.58-62.

References

1. Kizyma, T. Finansova hramotnist naseleння i finansova povedinka domohospodarstv: aspekty vzaiemovplyvu / Tetiana Kizyma, Olena Shamanska // Svit finansiv. - 2014. - Vyp. 1.:16-26.

2. Kurysh N., Kurysh D. Formuvannia finansovoi hramotnosti uchniv – investytsii u maibutnie ekonomiky Ukrainy // Pedagogichni innovatsii: idei, realii, perspektivy. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 2 (17). Seriiia «Pedagogika». – 2016.:19-22.

3. Kucherova H. Yu. Shliakhy rozvytku finansovoi kultury naseleння // Visnyk Skhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhentu. Ser.: Ekonomika i menedzhment. – 2013. - № 2.:125-131.

4. Prykhodko B. Stratehichni napriamy pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti naseleння Ukrainy // Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy. – 2014. - № 2 216):11-16.

5. Fatkhuddinova I. V. Konstytutsiia Ukrainy -odne z osnovnykh dzherel finansovoho prava // Finansove pravo u XXI storichchi: zdobutky ta perspektivy. – Kyiv, 2011. – Ch. 2. : 306-308.

6. Filonchuk Z. V. Problemy vprovadzhenia finansovoi hramotnosti v suchasni shkoli // Tavriiskyi visnyk osvity. – 2015. - № 2 (50). – Chastyna II.:112-117.

7. Finansove pravo: pidruchnyk / za zah. redaktsiieiu O. M. Bandurky ta O.P. Hetmanets; Yu. M. Zhornokui, O. V. Kashkarova, T. V. Kolesnyk ta inshi. – Kh.: Ekohraf, 2015 – 500 p.

8. Shevchuk O.R. Mentukh N.F. Zakhyst prav spozhyvachiv finansovykh posluh: dosvid Ukrainy ta Yevropeiskoho soiuзу // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : yurydychni nauky. – 2016. –Vypusk 1. – Том 2. :58-62.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Почтарьов Сергій Олександрович, старший викладач
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, Київська область, 08401, Україна
e-mail: kvota.kvota@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Почтарёв Сергей Александрович, старший преподаватель
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская область, 08401, Украина
e-mail: kvota.kvota@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Poshtarov Sergey Alexandrovich, senior teacher of the State Higher Educational Institution «Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda»
street. Sukhomlynsky, 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: kvota.kvota@gmail.com